

Славетні жінки України
Софія Русова - талановита дочка України

Складач:© Т.О. Недашковська

©А.П. Верізуб

Відповідальний за випуск:

©Козлова В.А.

Софія Федорівна Русова(1856 - 1940)

Такому народові, який не має своєї школи й не дбає про неї, призначені економічні злидні й культурна смерть. Ось через що сучасним гаслом усякого свідомого українця мусить бути завдання: рідна школа на Україні.

Русова С.

Нарешті виринуло із забуття життя, гідне подиву, світле й глибоке, довге і страдницьке, сповна покладене на вівтар служіння Україні. Сьогодні до нас повертається ім'я, і творча спадщина Софії Федорівни Русової - видатного педагога і письменниці, громадського і політичного діяча, палкої прихильниці національного виховання. Понад півстоліття її твори були приречені на забуття, не визнавалися й піддавалися дискредитації.

Але золоті джерела праць Софії Русової - не тільки історія педагогічної і психологічної думки, а й цілком сучасний, із сьогоднішніх позицій погляд на загальну проблему школи й освіти, визначення її цілей, завдань, основних принципів побудови змісту, форм і методів організації навчання.

Почуття гіркої втрати і великої прикрості викликає той факт, що кілька поколінь наших дошкільних працівників і вчителів не чули імені Софії Русової, не читали її творів, не знали її основних ідей.

Дослідники вважають, що за обсягом і рівнем просвітянської роботи Русова стоїть на одному шаблі з Оленою Пчілкою і Христиною Алчевською, а за силою і пристрастю, з якими звучало її слово на захист української культури, духовності, рідної мови, Софію Русову можна зрівняти з Лесею Українкою.

Своє велике серце, життя своє Софія Русова, дочка шведа і французької (дівооче прізвище Ліндфорс) віддала країні, що стала її батьківщиною. В умовах нашої гіркої історії тавро української націоналістики позбавило культуру і педагогіку імені та праць Софії Русової на довгі десятиліття.

Народилася Софія 18 лютого 1856 р. в селі Олешня на Чернігівщині в родинному маєтку Ліндфорсів. Батько - полковник, швед за походженням, тривалий час перебував на військовій службі у м. Олеську у генерал-губернатора Жерве. Федір Ліндфорс після народження другої дитини подає у відставку і повертається на Україну в рідну Олешню. В 1865 році родина переїхала до Києва.

В автобіографії Русова писала: "Ми з сестрою відкрили в Києві перший український Фребелівський дитячий садок. В 1873 р. почались мої щирі зносини з українськими діячами Драгомановим, Лисенко, Старицьким, Чубинським та ін."

У свої 16 років Софія стала членом Старої Громади. Саме тут і познайомилась Софія з Олександром Русовим - земським статистом, громадським діячем та етнографом. Вже на схилі літ Софія Федорівна згадувала, що найбільший вплив на її становлення мали М. Драгоманов та О. Русов.

У 70-80-ті роки 19 ст. Русова формується не тільки як педагог і вчений, а й як публіцист, літературознавець, мистецтвознавець, історик. Однією з перших її праць була стаття французькою мовою про Тараса Шевченка, яку О. Русов у Чехії передав І. Тургеневу і яка була опублікована у Франції. Взагалі ідеї великого Кобзаря пройдуть крізь усі педагогічні твори Русової. Ціла низка її праць присвячена життю і творчості Г. Квітки-Основ'яненка, Г. Сковороди, М. Гоголя, М. Драгоманова, Т. Шевченка.

У наступний період головну свою увагу С. Русова зосереджує на педагогічній творчості.

Тільки за 1910 - 1914 рр. вона у першому українському педагогічному журналі "Світло"

надрукувала понад 100 своїх статей, розвідок, рецензій. З під її невтомного, мудрого і талановитого пера вийшла ціла низка статей, присвячених проблемам національної освіти різних народів Росії.

Після приходу до влади більшовицького уряду Русова усвідомлює, що розвиток України повертає в інше русло. Зневірившись у можливостях національного відродження, вона емігрує до Чехословаччини. З болем у серці звертається 65-річна Русова: "Прощай, рідна, дорога Україно. Кидаю тебе з одним палким бажанням усі свої старі сили віддати на визволення Твого народу, щоб знову пишалася Ти й волею, і наукою, і багатством".

...

Проминули літа, десятиріччя, давно немає серед живих відданої своєму народові дочки, невтомної трудівниці на культурно-освітній ниві - Софії Русової. Але назавжди залишилося з нами і серед нас те Добре, Вічне і Розумне, що вклала ця жінка у всеукраїнське багаття духовного утвердження нації Той духовний вогонь і сьогодні гріє всіх, кому дорогі рідна історія, культура.

Література Твори С.Ф. Русової

1. Вибрані педагогічні твори/Софія Федорівна Русова. Упорядник передмови О.В. Проскура. - К.: Освіта, 1996 - 303 с.
2. Теорія і практика дошкільного виховання/ Ред. Н. Бічуя. - Львів, Краків; Париж: Просвіта, 1993 - 125 с. - /Попул. Енцикл. "Просвіти"; ч. - 4.

Література про життя і діяльність С.Ф. Русової

1. Берегиня української національної школи. До 140-річчя від дня народження С.Ф. Русової. 1856-1940 // Календар знаменних і пам'ятних дат на 1 кв. 1996 р. - с. 82.
2. Берегиня української національної школи: Урочистості до 135-річчя від дня народження // Рідна школа. - 1991. - № 2. - с. 86 - 87.
3. Богуш А. Біологічне та соціальне у поглядах С. Русової на виховання. // Дошкільне виховання. - 1996. - № 9. - с. 8 - 9.
4. Гонюкова Л.В. Спогади Софії Русової //Український історичний журнал. - 1999. - № 5. - с. 133 - 148.
5. Губко О. Т. Формування національної свідомості юнацтва у світлі ідей Софії Русової // Рідна школа. - 1992. - № 1. - с. 13 - 15.
6. Гураш Л. Виховувати малят на засадах педагогіки Софії Русової // Дошкільне виховання. - 1998. - № 4. - с. 22 - 23. - Бібліогр.: 7 назв.
7. Гураш. Л. Софія Русова - "апостол Правди і Науки" // Дошкільне виховання. - 2001. - № 2. - с. 10 - 11.
8. Дацюк Г. Софія, бо мудра // Початкова школа. - 1992. - № 1. - с. 59, 61.
9. Дворецька В. Присвячується Софії Русовій // Дошкільне виховання. - 2001. - № 2. - с. 11.
10. Джус, Оксана Володимирівна. Творча спадщина Софії Русової періоду еміграції / Прикарпатський ун-т ім. Василя Стефаника. - Івано-Франковськ, 2002. - 260 с.
11. Дичек Н.П. С.Ф. Русова і зарубіжна педагогіка // Педагогіка і психологія. - 1996. - № 3. С. 169 - 177.
12. Зайченко І. Листи Олександра та Софії Русових до Михайла та Віри Коцюбинських // Київська старовина. - 1999. - № 5. - с. 70 - 81.
13. Ільєнко І. / Про життя, педагогічну, видавницьку діяльність С. Русової та її спілкування з М. Рильським // Ільєнко І. Жага: Труди і дні Максима Рильського. - К., 1995. - с. 6 - 65.
14. Калениченко Н.П., Конилєнко Н.Б. Софія Русова // Рідна школа. - 1991. - № 12. - с. 68, 71.
15. Качкан В.А. Просвітницький вогонь Софії Русової // Качкан В.А. Українське народознавство в іменах. У 2 ч. ч. 1.: Навч. посіб. (За ред. А.В. Москаленко; Передм. А.Г. Погрібного. - К., 1994. - с. 151 - 159.
16. Ківшар Т. Недруковані матеріали автобіографії Софії Русової // Київська старовина. -

1994. - № 1. - с. 105.

17. Ківшар Т. Просвітянєвська спадщина Софії Русової // Праці центру пам'язознавства. - К., 1993. - Вип. 2. - с. 173 - 187.

18. Коваленко, Євгенія Іванівна, Пінчук Ірина Миколаївна. Освітня діяльність і педагогічні погляди Софії Русової. - Ніжин, 1998. - 213 с.

19. Коваленко Є. Софія Русова педагог- просвітитель, державний діяч, вчений // Рідна школа. - 2000. - № 8. - с. 35 - 38. - Бібліогр.: 5 назв.

20. Козуля О. Велика просвітелька // Козуля О. Жінки в історії України. - К., 1993. - с. 99 - 103.

21. Кучинський М. Педагог і вчений (Софія Русова) // Історичний календар. - 2001 . - К., 2001. - с. 115 - 118.

22. Лахтадир О. Вчимося мудрості у Софії. (С. Русова) // Дошкільне виховання. - 1996. - № 3. - с. 13 - 14.

23. Мазур Г. Педагогічну спадщину С.Ф. Русової - в масову практику роботи національної школи // Початкова школа. - 2001. - № 5. - с. 51 - 53.

24. Мамновська Н.В. Концепція мовної освіти і мовленнєвого розвитку дітей у педагогічній спадщині Софії Русової // Педагогіка і психологія. - 1999. - № 1. - с. 129 - 135.

25. Матеріали Всеукраїнських педагогічних читань, присвячених 140-річчю з дня народження С.Ф. Русової/ АПН України, інститут педагогіки/ Є.І. Коваленко (ред). - Чернігів, 1996. Кн. 1: С. Русова - видатний педагог, державний, громадський діяч України. - 1996. - 59 с. Кн. 2. Проблеми національного виховання у спадщині С. Русової. - 1996. - 70 с. Кн. 3: Проблеми шкільної педагогіки і психології навчання і виховання у творчій спадщині Софії Русової - 1996. - 125 с.

26. Мельничук М. Світ правдивий і чистий. Духовність дитини очима Софії Русової // Дошкільне виховання. - 1997. № 6. - с. 14 - 15.

27. Палієнко М. Софія Русова // Історія України в особах, 19-20 ст. / Авт. Колектив: І. Войцеховська (керівник та ін. - К, 1995. - с. 355 - 358.

28. Проскура О. Софія Русова // Освіти України. - 1997. - № 33.

29. Проскура О. Педагог і діяч // Дошкільне виховання. - 1996. - № 3. - с. 12 - 13.

30. Проскура О.В. Софія Русова - вчений, педагог, громадський діяч // Педагогіка і психологія. - 1996. - № 1. - с. 171 - 180.

31. Проскура С. Софія Русова // Дивослово. - 1995. - № 9. - с. 53 - 58.

32. Проскура О.В. Софія Русова - талановита дочка України // Початкова школа. - 1993. - № 3. - с. 44 - 46.

33. Проскура О.С. С.Ф. Русова й концепція українського дитячого садка // Дошкільне виховання. - 1991. - № 7. - с. № 10. - с. 16 - 18.

34. Рацул А. Віднайдене ім'я повертається до народу (С. Русова) // Освітнянське слово. - 1996. № 4.

35. Сергєєва В.Ф. Софія Русова про фізичний розвиток дітей дошкільного віку // Педагогіка і психологія. - 1996. - № 2. - с. 146 - 151.

36. Соловей М. Шкільна географія і краєзнавство у педагогічній спадщині Софії Русової // Географія та основи економіки в школі. - 2000. - № 1. - с. 33-34.

37. Сухомлинська О. Софія Русова в контексті розвитку педагогічної думки // Початкова школа. - 1996. - № 9. - с. 54.

38. Чередниченко Д. Софія Русова і сучасна школа // Українська мова і література в школі. - 1992. - № 1. - с. 38 - 42.

39. Ярема О. Повертається забута спадщина // Дошкільне виховання. - 1991. - № 6. - с. 21